

משפטים

ק"ל ע"י
כולל
לבושי חושן

בראשות הרה"ג ר'
ישראל יושע העשיל פריעדמאן
שליט"א

פרשת ראה - שופטים תשפ"ג לפ"ק | גליון כ"ב שנה א'

דבר המזפוט

כי תעשה הטוב והישר בעיני ה'

בענין פיסוק לחיותא, בגמ' ב"ב דף כ"א ע"ב "אמר רב הונא האי בר מבואה דאוקי ריחיא, ואתא בר מבואה חבריה וקמוקי גביה, דינא הוא דמעכב עילויה, דא"ל קא פסקת ליה לחיותא". ומבואר שם דרב הונא ברי' דרב יהושע פליג עליו, וסובר דליכא טענה דפסקת לחיותא (עכ"פ אם דר באותו עיר). ובשו"ע חו"מ קנ"ו סעי' ה' איפסקא הילכתא כר"ה ברי' דרב יהושע דלא מצי מעכב.

ובתשובות חתם סופר חו"מ סי' ק"ח בנידון השאלה בדיינים שהיה להם פרנסה מאדון אומן אחד שעושה ומבשל צוקער ליו"ט פסח, והיו נותנים ההכשר ע"ז, ועתה בא רב אחד והשתדל אצל אדון האומן לדחות את האחר, באו לשאול מה דינם, והשיב דאע"ג דלא ק"ל כר"ה, היינו במבוי מפולש, שיכולים הקונים לבוא לקנות מצד אחר לקנות (ולא הוה רק חולשא לחיותא, ולא פיסוק לחיותא לדידן), אבל במבוי סתום, וזה פותח חנותו בראש המבוי, זה הוה פוסק חיותו לגמרי, ומסיק החת"ס דאפי' אם יש לזה עוד אומנות אחרות, או אפי' אם הוא עושר גדול, אנו דנין על חיותו הלז דנפסק לגמרי מכל וכל.

ולכן יש לכ"א לזיהר בהענין, כגון לחטוף קונים מישראל אחר וכדו', שיעשה שאלת חכם, שלא יכשל ח"ו באיסור לגרום לפסוק חיותו של ישראל אחר. ובזכות זה נזכה שהש"ת יפסוק לנו כתיבה וחתימה טובה.

התודה והברכה: תודתינו נביע להני רבני שהשתתפו בעריכת הגליון בשבוע זאת ובעזרתם זכינו להוציא דבר נאה ומתקבל, ה"ה הרב יואל יצחק פאונגער, הרב פיטל שטיינמנץ, הרב בן ציון צבי בראך. תשואות חן חן להם.

משפט החושן

שאלות ותשובות בדיני ממונות

שאלה:

אמע"כ הרבנים היושבים על מדין, בעזשה"ת אני נוהל אולם שמחות לחתונות ולשבע ברכות וכדו', ב"ה בדרך כלל המשתתפים הם בני אדם הגונים שנוהרים בממון אחרים ושומרים על נכסי האולם, וגם שומרים על הילדים שלא יפסידו כלום. אולם מזמן לזמן נמצאים אנשים שאינם בכלל זה, וכבר הי' לי הרבה הפסדות מבני אדם כאלו. כגון פעם אחד הי' שבת שבע ברכות והילדים עשו כעין הר מהכסות הזכוכית, וכולם נפלו ונשתברו. ופעם אחר הניח המחוחן של החתונה הדלת של החדר יחוד פתוח, ועי"ז יצא הפסד גדול. וכנהנה וכהנה אירעו כמה דברים משונים ע"י הזנחות כאלו.

רציתי לדעת אם יש לי איזה תביעה נגד המחוחנים אלו, מאחר שיש לומר שיש להם דין שוכר על נכסי האולם, מאחר שעל המאכלים שמקבלים מהאולם יש להם דין לוקח, א"כ ה"ה על האולם יש להם דין שוכר.

חיים בן יהודה

תשובה:

ראה לפטרו מכל וכל, מכמה טעמים שלא נתחייב באחריות.

בירור הדין:

הא דאין, שכדי שיתחייב בשמירה בעינין שיקבל על עצמו בפירוש לשמור ולהתחייב באחריות, כמבואר בשו"ע חו"מ ריש סי' רצ"א, ואם לאו לא נעשה שומר ולא נתחייב באחריות. וא"כ כה"ג שלא קיבל ע"נ מעיקרא כלום, א"א לחייבו, זולת שנאמר שנעשה שוכר, ושוכר שפיר חייב באחריות כמבואר בשו"ע סי' ש"ז. וא"כ יש לדון בי טובא בשוכר כה"ג, וגם שלא מסתבר כלל לומר דנעשה שוכר, וכמו שיבואר בעזשה"ת להלן.

פטור מטעם בעליו עמו - חדא, שמיד שהאולם וכל אשר בו נשכרו לו, הרי בעל האולם נתחייב להמחותן לערוך בו החתונה, א"כ ודאי נפטור מתשלומין, שהרי זה שומר בבעלים, שפטור כמבואר סוף סי' רצ"א וריש סי' שמ"ו!

לא נעשה שומר כלל - שנית, דאם נימא שבכל חתונה הרי המחוחן נעשה שוכר ובעל האולם נעשה משכיר, צריך לברר, שכפי הנראה יש כאן ד' קנינים (א) האולם, דהיינו שכירות בתים. (ב) הכלים, דהיינו שכירות כלים. (ג) המשמשים בעת הסעודה, דהיינו שכירות פועלים. (ד) האוכלים, דהיינו מקח וממכר, דזהו מקח גמור שבעל האולם מוכר להמחותן. ויש לשדות נרגא בכל חדא מינייהו, מסברא וגם מדינא.

סברא א' - מסברא, דזה פשוט, שאם יארע איזה אונס בד' דברים אלו, ושוב א"א לערוך החתונה, לא יתבע בעל האולם כלום מהמחותן. ואפי' יארע האונס סמוך להחתונה, כ"ז שלא נהנה המחוחן, לא יתבע ממנו כלום. א"כ מוכרח דא"ז שכירות, דהא כמה שעות קודם החתונה אופים ומבשלים ומסדרים דברים הצריכים להסעודה וכיו"ב, ומדין שכירות ודאי כבר התחיל אז כל דיני שכירות, ואמאי לא יתבע בעל האולם מהמחותן כלום כשנעשה אונס, ועל כרחך דאין כאן שכירות אלא כדיתבאר להלן בענ"ה?

סברא ב' - עוד מסתבר דלא נעשה שוכר, דעדיין באחריותו של בעלים הוא, וכ"נ מדינא. היות ובעליו מתעסקים עמהם לו, והגע בעצמך, באומן עם כלי אומנתו התחייב המשכירו באחריותו, (ובריש סימן ש"ז באומן המתקן כלי בעה"ב דפליגי סמ"ע ושו"ך וב"ח האם נעשה שומר עליהן, כש"כ כאן דהבעה"ב עסוק הוא בכליו).

ולחלק, דבכלים שהבעה"ב עסוק בהן לא נעשה שומר, ועל אותן כלים שאין בעה"ב עוסק בהן אלא המחוחן לבדו עוסק בהן, כגון הכסא והשלחן ורהיטים בחדרים המיוחדים לחתן וכלה וכיו"ב, אכן הוא נעשה שומר, זה לא מסתבר, דסוף סוף חזינן דלא נכנס המחוחן אלא הדברים בחיובי שמירה, א"כ שוב בעינן שיפרש להדיא דע"ז אכן הוא מקבל שמירה.

מדינא - מדינא ק' טובא לומר דאת הכל שכור הוא להמחותן, דהא שכירות פועלים, דהם גוים, אינם נקנים אלא בכסף (ע' נתי"מ ריש סי' של"ג), וכאן הא לא קיבלו כסף מתחילה, אלא דהמחותן נתן דיפאזי"ט לבעל האולם זמן מה קודם, ונצטרך לומר דבתוך אותן המעות איכא שכירות פועלים, ומ"מ אין ישראל מזכה לגוי, דאין שליחות לגוי, וכמו שהאריך טובא בקצוה"ח סי' קצ"ד, ובכ"מ, ולכל היותר נדמה לשוכר פועל בשל חבירו, ואמר לו שכרך עלי כמבואר בסי' של"ו דודאי שכירות הפועל אינו מתיחס לחבירו אלא לו, וגם כאן לא הוה פועלים שלו אלא משל בעל האולם. וכיון דשכירות פועלים אין כאן, מנלן דבתים וכלים בשכירות אכן יש כאן.

סברא ג' - שלישית והוא העיקר ופשוט, דאין המחוחן שוכר האולם וכו', אלא הבעל האולם הוה כקבלן בעלמא, דהיינו שהבעל האולם מקבל על עצמו לעשות הכל שעל ידיהם היא החתונה, ואין כאן שכירות מבעל האולם להמחותן, אלא קבלנות ממנו, ואשר על כן לא נדון על כל דבר בפני עצמו וכשכירות, אלא הכל עסק אחד.

ואפשר להביא דוגמא במקצת ליסוד לזה (ואיה'נ שאינם דומים זל"ז, עכ"ז אפשר להשוותם), דכ' הב"ח (בסי' רכ"ז סוף סעי' מ"ב) במכר לו קרקע עם זרעים, ואינה בשווייה, פשיטא דאין בו אונאה, דבתר הקרקע אזלינן (ואין אונאה לקרקעות), ואע"ג דבשוכר פועל עם סוס, ואינה בהן, כ' התרומת הדשן דעל הפועל אין אונאה (דאין אונאה לפועל), אבל על הסוס יש, וכ"פ הרמ"א (שם סל"ג) איכא לחלק דשכירות פועל שכרו ידוע בכמה ליום, משא"כ הכא בשמכר הקרקע עם הזרעים, עכ"ז.

וכונת דבריו, למה בפועל וסוס מחלקים שיש אונאה על הסוס, משא"כ בקרקע וזרעים לא מחלקים ואין אונאה על הזרעים, יראה³ דהיא דשכר ב' דברים, כגון פועל שוה ליום לרכוב י' דינרין, וסוס שוה ה' דינרין, הרי שכירת פועל עם סוס ישווה רק ט"ו ולא יותר, דאין בהפועל שיש לו סוס זכות ומעלה יתירה על שאר פועלים בעצם, ואם יבקש הפועל יותר מט"ו, לא ישכרוהו, דבכל אפשר לשכור פועל בפנ"ע וסוס בפנ"ע.

משא"כ באופן שהשכר משתנה, כגון פועל לחרוש שוה י' דינרים, וחטיין לזרוע שוה ה' דינרים, ודאי דאפשר לפועל זה לבקש יותר, כגון י"ח, דהא לא בקל יהא לחלקם, לשכור פועל לחרוש, ואח"כ לקנות חטיין, ויצטרך לטפל עמהם וכו'. נמצא דבצירוף הפועל עם החטיין נתחדש השכר לשער חדש, ולא רק שנצטרף השכר.

ע"כ ס"ל להב"ח דבשכר פועל עם סוס, אנו רואין אונאה לסוס, משא"כ על חטיין א"א ליתן עליו דיני אונאה, דאין כאן שכר מיוחד ע"ז בפנ"ע.

וכמו כן בנידון דידן, הבעל האולם הוא קבלן שקיבל עליו לערוך חתונה, ובוה נכלל ליתן בית וכלים

ופועלים ואוכלים, ואין בעל האולם משכיר אולם שוה כך וכך, ועוד מוכר אוכלים שוה כ"כ, וכן כלים ופועלים, דהא בסך הכל לא יגיע לסכום הגדול שמבקשים בעלי האולמות, ופשיטא דיעקר התשלומין בא עבור שקיבל בעל האולם לערוך החתונה כולו, והכל נכנס בגדר הקבלנות, דא"א לחלקם. ודאי שהאוכלין שייכים אח"כ בקנין גמור להמחותן, דסו"ס בעל האולם נתנו לו מחמת קבלנותו, ולא מחמת מקח וממכר, וכמו בורעם דכ' הב"ח דאין בו אונאה, דדינן כהקרקע, ה"ה כאן אין דין שכירות, אלא הכל נכלל בדין הקבלנות.

נמצא, כשמשמש בבית וכלים ופועלים של בעל האולם, אין עליו שום חיוב, וכן האוכלים הרי דינם כפועל שקיבל עליו לחרוש ולזרוע והביא חטיין, דפשיטא דכשמוחזין בקרקע הרי הם של בעל הקרקע, אבל רגע מקודם אינם שלו כלל, וכלל אינו חל שמירתן ואחריותן עליו, דאין כאן מקח וממכר בחטיין, דנימא דהפועל מוכר לו חטיין והוא קונה אותן, אלא הפועל נתן לו החטיין, וכמו כן דא"י מתנת חנם, אלא עבור קבלנותו שקיבל עליו לזרוע השדה, ה"ה כאן בעל האולם קיבל עליו כל החתונה, ונתן האוכלים וכי"ב.

אם התנו בפירוש - אבל כ"ז הוא בלא התנו מפורש על השמירה והאחריות, אבל אם התנו מקודם שיתחייב המחזות, ונעשה קנין ע"ז באופן המועיל, או שיש מנהג המקום לחייב המחזות וכי"ב, פשוט דחייב לשלם, ולא מדין שוכר, אלא כיון שקיבל ע"ע חייב לשלם. אבל זה שמחלקים אופן התשלומין, ואמרו דעל האוכלין נותנין כ"כ, וכגון מאה דאלער לפארשען³, אינו מוכרח כלל דיש מו"מ על האוכלין בפנ"ע, דפשיטא דסכום זה הוא הרבה יותר מעצם האוכלין, ועבור קבלנותו הוא מוסיף וכי"ב.

1. זולת דינמא, דהאולם וכל אשר בו נשכרו לו בעת שנתן הדיפאזיט, ואז עדיין אין על בעל האולם שום התחייבות נגדו, וע"כ חל עליו כל דין שוכר בלא שמירה ובעלים, ואע"ג דמאז שנתן הדיפאזיט דאי לא נתחייב בכלום, דעדיין אינו שוכר לו, ורק קנין השכירות הוא דחל, ולא חיוב השמירה, מ"מ הא כבר נקנין השכירות לזמן הקבוע, וא"י לחזור (אם התנו כן בפורש, או דהמנהג הוא כן). וכה"ג חל הקנין כמפורש ר"ס ש"ב, ועי' גיב"כ שו"ע, והדברים ארוכים, ובנתיבות ס' רצ"א ס"ק א' כתב בפירוש שכה"ג לא נעשה שמירה ובעלים, והגם דמה שהביא ראי' מתוס' אינו מובן,

2. ולומר דלעולם אה"נ דחל השכירות מכבר, ומ"מ לא יתבע ממנו כ"ל, דכתנאי הוא, שיפטר אם יארע אונס ולא יתנה, זה לא מסתבר כלל, דהא דבאמת למה יכנס בעל האולם בכך דאין בוה שום סברא, ועוד דכנראה דמדמיא שכירות כ' האי דכל אונסין אמשכיר ומקח דכל אונסין על המוכר עדיין אינו חל, כמבאר בס' ר"ז, והגם דעל שכירות י"ל דשפיר חל, מ"מ

3. מזה דאין האוכלין נכנסין בכלל מקח וממכר, בע"כ נצטרך לחדש כדלהלן, ומנלן ואמאי לא נאמר כן על הכל.

3. בפשוט אפ"ל דכונתו דקרקע אין דמיו קצובין, ומה"ט אין בו אונאה, וע"כ אפשר דבאמת לא ה"י אונאה בחטיין, ד"א דא"כ גם בפועל הדין כן (וע"ע בקצות ונתיבות ר"ס ש"ב), וגם דא"כ הו"ל להב"ח לומר דקרקע אין דמיו קצובין ולא דבפועל דמיו קצובין.

לשלוח הערות או שאלות שיתלבנו ויתבררו במדור 'משפט החושן': Ask@Mishpatim.org | Ext 101 | 718.618.4011

מספט הפרשה

עֵשֶׂר תַּעֲשֶׂה אֶת כָּל תְּבוּאֹת יִרְעָךָ הַיְצֵא הַשְּׂדֵה שְׁנֵה שְׁנָה: (דברים יד כב)

שליחות במעשר

בגמ' קידושין דף מ"א ע"א לימד על תרומה ומעשר שמהני שליחות מ"אתם גם אתם" לרבות את השליח. ומשמע מגמ' שם שבכדי לתרום מעשר צריך שיהא הבעלים יתרום או ע"י שליח. ובפשטות צריך שיהא מינוי שליחות, דאל"כ האין נעשה שליח. ועוד צריך שהשליח יהא בר שליחות, שיהא בן ישראל, כמו שכתוב שם בפירוש מה אתם בני ברית וכו'. עי' בחת"ס ח"מ קל"ד שישראל מומר נקרא בר שליחות, אבל ממוג"א ס' קפ"ט משמע שישראל מומר לא נקרא בר שליחות. וכן צריך שיהא גדול, ולא קטן, שאינו בר שליחות. ואפשר לציין מהח"ת ס' י"ד שכ"א שהקשה על המהר"ט ח"א ס' קכ"ז, שכתב שהקדש לא מהני שליחות משום דמילי הוא ולא מהני שליחות על מילי, ומקשה שאף מעשר מהני במחשבה, וא"כ זה נקרא מילי, ופשוט שמהני שליחות, ותיירן, דיעקר מצוה של מעשר אינו אלא הפרשה, והדיבור אינו אלא טפל, ונקרא מעשה ולא מילי, ומש"ה מהני שליחות.

התרום משל חבירו שלא מדעתו

ובגמ' נדרים דף ל"ו ע"ב "איבעיא להו, התרום משלו על של חבירו צריך דעתו או לא, מי אמרין כיון דזכות הוא לו לא צריך דעת, או דלמא מצוה דלילה, וניחא ליה למיעבדיה". ובחידושי הרשב"א הקשה דשליחות לאו מדין נחא לי' או לא נחא לי', אלא משום שליחות דמה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם. ותיירן שהתרום משל חבירו צריך דעת משום מה אתם לדעתכם וכו', משא"כ התרום משלו על של חבירו, כיון שאינו של בעל הכרי, לא בעינן שליחותו של בעל הכרי ממש, אלא האיבעיא בגמ' הוא אם הוא זכות או לא, ונראה מהרשב"א דלא מהני לתרום על של חבירו שלא מדעת בעלים.

אבל בתרומת הדשן ס' קפ"ח פסק במשרתת שלשה עיסה, והעיסה מתחמצצת, וצריך לפרוש חלה תיכף, שיכול לפרוש שלא מדעת בעלים כיון שזכות הוא לו, וזכיה מטעם שליחות, ומהני אפי' שלא מדעתו, וכן פסק ברמ"א יור"ד ס' שכ"ח סעי' ג', ולכאורה זהו סתירה להרשב"א ה"ל.

והקצוה"ח בחו"מ ס' רמ"ג ס"ק ח' חולק על התורה ד"מכח הרשב"א ה"ל, וכתב דאינו יכול לתרום שלא מדעת חבירו, והטעם דזכין לאדם שלא בפניו אינו אלא כשהמקבל זוכה באיזו דבר, כמו בתרום משלו, משא"כ בתרום משל חבירו אינו זוכה לו כלום, ואין זה נקרא זכות (ועל יסוד זה יש כמה חולקים ואיכמ"ל).

אבל יש פירושים אחרים על הרשב"א ה"ל, עי' באמרי בינה (דיני תרומות ומעשרות סימן ו') שפירוש בדברי הרשב"א שבתרום משל חבירו לא מוכח ליה שום דבר, רק שמפקיע כרוי מידי טבל, ומש"ה צריך לידע בבירור שאין לו שום צד חוב מזה והוי כשליחות מדעת דאגן שהדי שרוצה לזה, משא"כ בתרום משלו על של חבירו, שיש בזה זכות, שמוכח לו פירותיו, אמרין שליחות מצד הזכיה אפי' בלא דעינן בבירור שרוצה בזה. נמצא לפי"ז דאף לרשב"א מהני שליחות שלא מדעת אם יודע בבירור שאין זה חוב הוא לו.

ועי' בחזון איש (אבה"ע הל' קידושין סימן מ"ט אות י') שפי' בדברי הרשב"א דכל מקום שהוא ודאי זכות גמור לבעלים, השליחות ודאי מהני אפי' שלא מדעתם, אלא דבתרום משל חבירו אינו זכות, כיון שיכול להפריש בעצמו, משא"כ התרום משלו על של חבירו, כיון שזכות הוא לו מהני שלא מדעתו,

וכעין זה מצינו בחי' רעק"א (ב"מ דף כ"ב ע"א) שבמביא הר"ן גיטין שהקשה על הרמב"ן שכתב דהתרום משל חבירו אין צריך דעת, שהלא מצינו בגמ' שצריך דעת, ותיירן, שאם השליח ידע בשעת מעשה שניחא ליה לבעלים ואינו קפיד על זה, נקרא דעת אפי' אם הבעלים לא ידע בשעה שתרם, וזהו כונת הגמ' מאתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם.

נמצא לפי"ז, התרום משל חבירו שלא מדעתו באופן שודאי נחא להבע"ה, באנו למחלוקת, להקצוה"ח לא מהני, ולהתורה"ו ושאר פוסקים מהני.

התרום משלו על של חבירו שלא מדעתו

וכל זה שנתבאר אינו אלא בתרום משל חבירו, אבל התרום משלו על של חבירו ודאי אין צריך דעת לכ"ע, כיון דזכות הוא לו, כמו שמבואר לעיל, וכן פסק המחבר י"ד ס' של"א סעי' ו'. ועי' בעונג

משפטים מעניני פרשת השבוע

יו"ט י"ד ס' צ"ג שא"צ הדין שליחות במעשר אלא במקום שיש בעלים, שיש עיכוב מצד הבעלים, אבל מהפקד, כל אחד יכול לתרום, אפי' אם לא זכה בהפירות עיי"ש.

האם מעשר נקנה באגב קרקע או בקנין חליפין

ברמ"א סימן ר"ג סעי' א' פסק דטובת הנאה אינו ממון ואינו נקנה בחליפין, והמקור הוא מהגמ"מ ובעל העיטור, והש"ך שם ס"ק א' מביא סתירה, דהבעל העיטור (אות שכירות) בעצמו כתב דנקנה אג"ק כדמשמע בגמ' קדושין דף כ"ז ע"ב כמעשה ברבן גמליאל בספינה, ומש"ה מסיק הש"ך דאפי' מעשר שאינו אלא טובת הנאה, נקנה אגב קרקע ובחליפין, והקצוה"ח שם ס"ק א' חולק על הש"ך, וטוען דטובת הנאה אפי' בירושה ליתיה, א"כ כ"ש דליתיה בהקנאה. והנתיי"מ שם ס"ק ב' מכריע דמעשר עני אפי' עדיין טבל הוא יש בו הנאה של כליה, א"כ ממון גמור הוא, ויכול להקנותו באגב, משא"כ טבל של תרומה ותרומת מעשרות, שאסור בכלייה, לאו ממון הוא, ולא נקנה באגב. וכ"ז הוא בקנין אגב, אבל בחליפין, כיון שיש בו חסרון שאין גופו ממון, מכריע הנתיי"מ שאינו יכול להקנות טובת הנאה בחליפין. ועי' באמרי ברוך שמביא שהרמב"ם פ"א הל' מעשר הל' י"א פסק דמעשר נקנה בחליפין ואג"ק, אפי"י שהרמב"ם סובר דטובת הנאה אינו ממון.

אם הפריש מעשר עני, ומיקח אותו, האם צריך לשלם

הרשב"ן ח"ב ס' קל"א מביא שאלה באחד שנדר ליתן מעשר מן ריוח שהרויח, ולא נתן, האם צריך לשלם. ומסיק שאין צריך לשלם, כיון שהוה ממון שאין עליו תובעין. וכעין זה כתב הרמב"ן במלחמות (ב"ק צ"ג ע"ב). אבל הריטב"א בחולין (ק"ל ע"ב ד"ה מ"ט) סבר באחד שמזיק מעשר עני, שחייב לשלם, דהזיק גמור הוא, דגובר וכל אחד מעניי"ם יכול לתובעו ממנו. והקצוה"ח ס' ר"ב ס"ק ו' כתב דמה שפוטרי הרשב"ן אינו אלא אם אכלה, אבל אם עשה סחורה בזה, צריך לשלם, משום דאשטרשי ליה. ומהרשב"ן משמע דפוטרי מלשלם אף במעשר כספים, אבל בחת"ס (חולין קל"ח ע"א) כתב דכל זה דזקא במעשר עני, משא"כ במעשר כספים חייב לשלם עיי"ש.